

La cultura de la televisió

Durant molt de temps la crítica de la televisió ha format part de les idees rebudes que configuren el tot sovint estret univers mental de la intel·lectualitat. Tan estès ha estat el tòpic de la nul·litat cultural de la televisió, que era legítim sospitar que no era del tot innocent, sobretot quan sovint els intel·lectuals, que tantes pestes deien de la immundícia televisiva, no dubtaven a acudir a corre-cuita a qualsevol plató on fossin convidats. Amb el temps, la indignació d'un gremi al qual semblava que la televisió prenia alguna cosa s'ha apaivagat una miqueta. Els fets s'acaben imposant als dogmatismes. I, tant si agrada com si no, la televisió és un fenomen que ha tingut un paper central en la configuració del sistema de mentalitats de les nostres societats.

La televisió dóna carta de naturalesa social als esdeveniments: allò que surt a la tele és el que socialment existeix. D'aquí els esforços desesperats d'alguns ciutadans per tenir el seu minut de presència televisiva, és a dir, el seu minut de reconeixement social. Alguns, fins i tot, han matat per aconseguir-ho.

La televisió és, per a molts ciutadans, la principal –o exclusiva– font d'informació, és a dir, un vehicle de socialització molt poderós. Podríem dir que la televisió genera una mena d'infantilisme cultural: gràcies a ella els nens tenen coneixement de moltes coses que generacions anteriors només coneixien de grans, però molts es queden en aquest estadi tota la vida. Abans, però, ni tan sols aconseguien aquest nivell.

La televisió tendeix a banalitzar-ho tot: els esdeveniments i les idees. Els esdeveniments, perquè fins i tot el més important continua molt pocs dies en primer pla i immediatament un altre esdeveniment històric desplaça l'anterior. No jerarquitzo: a vegades un petit esdeveniment local i un conflicte internacional mereixen el mateix tractament televisiu, i semblantment succeeix amb les idees –la televisió admet malament les idees punxegudes, la televisió és molt generosa amb qui surt en pantalla, a condició que no s'hi faci notar més del compte, que no sigui gaire agressiu.

La televisió contamina els altres camps de la producció del discurs social. N'hi ha prou a veure l'evolució de la premsa escrita per constatar que tots els diaris han estat sensibles a l'impacte de l'estil audiovisual.

La televisió és creadora del simbòlic. El «mitjà» en si ha estat un símbol (probablement ara es comença a acabar la seva època; per això en podem fer exposicions). Un símbol d'integració social, però també un símbol que ha saltat fronteres i ha tingut molt a veure, com a contraimatge, en el procés de pèrdua de consens social, per exemple, als països de l'Est quan el mur encara existia. I també una productora de petita mitologia social.

La televisió afavoreix una cultura del sentit comú en la qual gairebé tot es descoloreix. Així ho certifica el mural dels més coneguts presentadors de les televisions mundials: tots plegats semblen gairebé clònics, la imatge que hi domina és la del personatge benpensant portador de confiança a societats que tenen la comoditat com a referent ideal.

La televisió ha modificat substancialment els comportaments polítics. La democràcia se'ns ha anat convertint, a l'època de la televisió, de representativa en auscultativa. El governant envia els seus missatges a la ciutadania i queda pendent de la resposta a través d'enquestes d'opinió per modificar la seva estratègia i, si cal, les seves posicions.

La televisió ha incidit en els hàbits de vida social. La pèrdua de la capacitat narrativa és probablement una de les conseqüències més sensibles d'una vida familiar en la qual el televisor ha adquirit el paper de focus central de la quotidianitat.

Per totes aquestes coses es pot dir que hi ha una cultura de la televisió. Per totes aquestes coses, però també per una altra: per molt que el mitjà sigui el missatge, la televisió no deixa de ser un instrument a través del qual s'han fet importants aportacions culturals. Per tal d'aconseguir-ho, cal dominar el llenguatge i tenir coses a dir. Malgrat les restriccions d'una televisió en poques mans (el poder polític i alguns sectors del poder econòmic) hi ha hagut qui l'ha sabuda aprofitar.

De tot això tracta «Món TV»: de la manera en què la televisió treballa sobre la realitat; del caràcter de posada en escena que tot té a la televisió, fins i tot el directe; de l'esdeveniment sorpresa com a revenja de la realitat davant la inèrcia reductora i simplificadora que la televisió porta incorporada, i del joc de senyals i referències entre la televisió i altres formes d'expressió d'aquesta època, en especial el cinema i el vídeo.

No hi ha una sola manera de fer televisió, ni una sola manera de veure-la. Això és una de les conclusions que «Món TV» vol remarcar. Que la televisió pugui tendir a falsejar la realitat, a manipular l'opinió, a desdibuixar la conflictivitat, a trivialitzar les idees i referències, a desmobilitzar les societats i, per tant, a fer més fàcil la feina dels poders, no treu que a través de la televisió circulin grans quantitats d'informació, que la televisió hagi fet possible un reconeixement dels problemes de països que abans ni tan sols existien, ni que hagi contribuït a fer que el monopoli de la paraula no es trobi només en mans dels capellans, ni religiosos ni militars. N'hi ha prou a comparar les societats abans i després de la televisió per veure que només des de la malenconia (i des d'un cert aristocratisme que la intel·lectualitat difícilment es treu de sobre) es pot pensar que sense la televisió es vivia més bé. A mi tampoc no m'agrada Benidorm, però gràcies a Benidorm les vacances de platja no són el privilegi d'uns pocs. Amb la televisió, hi passa alguna cosa semblant. I a més, de tant en tant, hi trobem bons programes. Programes que ni tan sols no sabíem que existien.